

Overheidszorg voor ons bos- en natuurbezit

[93]

A. J. GRANDJEAN

(Directie Staatsbosbeheer, Utrecht)

Inleiding

De zorg van de overheid strekt zich uit over vele, zo niet alle sectoren van het maatschappelijk leven. Rijkswetgeving, provinciale en gemeentelijke verordeningen, regels gesteld door de publiekrechtelijke bedrijfsorganen (Bosschap), vullen elkaar aan.

Het is de bedoeling in dit artikel de verschillende facetten van overheidszorg, zowel die van de rijksoverheid als die van de lagere overheden, voor het bosbezit kort aan te stippen. Bijzonderheden ter zake kan de belangstellende lezer o.a. in oude jaargangen van dit tijdschrift vinden, waar bij de behandeling van nieuwe wetten en regelingen op het gebied van de bosbouw en de houtteelt in artikelen of in mededelingen van het Bosschap en de Nederlandse Vereniging van Boseigenaren diepgaand op de materie werd ingegaan.

Deze zorg strekt zich niet slechts uit tot ons nationale bosbezit. Ook natuurterreinen zijn van ouds in deze zorg betrokken; immers veelal vormen bossen, heiden, duinen en zandverstuivingen een ondeelbaar natuurgebied. Daarnaast komen in ons land op grote schaal bomen buiten het bos voor (weg- en grensbeplanting). Landgoederen, waarin bossen, bomen en natuurterreinen — en in beperkte mate ook landbouwgronden — tot één geheel zijn geïntegreerd, zijn ook objecten van overheidszorg. Deze zorg kan direct zijn, zoals in geval van aankoop door de overheid ter instandhouding. Tot de indirecte zorg mogen worden gerekend de maatregelen op planologisch gebied, op het gebied van de subsidiëring en fiscale tegemoetkoming, waarbij voorwaarden tot instandhouding en/of openstelling worden gesteld, zomede op het gebied van de rijksvoorlichting aan boseigenaren en het onderzoek met betrekking tot de bosbouw en het natuurbehoud en -beheer. Zonder volledigheid te willen nastreven kunnen de navolgende vormen van overheidszorg voor bossen en natuurterreinen worden onderscheiden.

1. *Verwerving van bossen en natuurterreinen*

Vanouds bezitten het rijk, enkele provincies en vele gemeenten bossen en zogenaamde woeste gronden. Sedert 1899 is het Staatsbosbeheer, een dienst van het Ministerie van Landbouw en Visserij, beheerder van staatsbossen en staatsnatuurreservaten, die over het gehele land verspreid zijn gelegen. Vele gemeenten bezitten bos en natuurterreinen; vooral op de Veluwe en in het zuiden van ons land worden deze aangetroffen.

De rijksoverheid, met name de ministeries van Landbouw en Visserij en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (voorheen Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen), gaat gestadig voort met de aankoop van bepaalde boscomplexen en natuurterreinen. Met subsidie van het ministerie

van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk verwerven openbare lichamen, verenigingen en stichtingen van algemeen nut (in het bijzonder de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten en de provinciale Landschappen) bossen, landgoederen en natuurterreinen, teneinde deze voor het nageslacht te bewaren. Veelal wordt naast de gebruikelijke rijkssubsidie het overige deel van de koopsom door de provincie en somtijds door gemeenten gesubsidieerd of geleend, dan wel uit particuliere bijdragen gefinancierd.

EIGENDOMSTOESTAND VAN BOS EN NATUURTERREIN
(in afgeronde cijfers)

	Aard en totale oppervlakte		Staat		Provincie		Gemeente		Verenigingen en Stichtingen tot behoud van natuurschoon		Particulier	
	in ha	ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Bos	260.000	55.000	21	2.000	1	40.000	15	10.000	4	153.000	59	
Natuurterrein	156.000	40.000	26	2.000	1	18.000	12	8.000	5	88.000	56	

(Ontleend aan de 2e Ned. Bosstatistiek 1952-1964)

2. Voorlichting en onderzoek

Tot de rijksvoorlichtingstaak behoort ook de voorlichting, die het Staatsbosbeheer verzorgt op het gebied van de bosbouw, de houtteelt, de landschappelijke verzorging en de natuurbescherming. De voorlichting kan een algemeen dan wel een technisch karakter dragen; de technische bosbouwvoorlichting steunt op het onderzoek en de ervaring, die uit de eigen beheerstaak voortvloeit. Het natuurwetenschappelijk onderzoek is van grote betekenis voor de instandhouding van levensgemeenschappen, dit zijn alle bossen en natuurterreinen met dieren- en plantenleven en uiteraard beïnvloed door menselijke factoren. Het onderzoek geschiedt aan verschillen stichtingen of rijksinstellingen, de Stichting Bosbouwproefstation „De Dorschkamp” (bosbouw, houtteelt), het Instituut voor Toegepast Biologisch Onderzoek in de Natuur (Itbon) (insecten, wildbeheer), het Rijksinstituut voor Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (Rivon) natuurbehoud en natuurbeheer) en het Instituut voor Bosbouwkundig Onderzoek van de Landbouwhogeschool (I.B.O.) (bosbouw, houtteelt).

3. Ruimtelijke ordening

Het nationaal ruimtelijk beleid staat thans meer op de voorgrond dan voorheen. De nieuwe wet op de ruimtelijke ordening, die op 1 augustus 1965 van kracht is geworden, is hier een teken van. Evenzo de in uitzicht gestelde nieuwe (tweede) Nota inzake de ruimtelijke ordening, die nog dit jaar aan de Staten-Generaal zal worden aangeboden. Reden voor dit alles is de schaarste aan grond, die zich in ons kleine land steeds sterker doet gevoelen.

De ruimtelijke eisen, die als gevolg van de sterk groeiende bevolking worden gesteld door de woningbouw, de industrialisatie, het verkeer maar ook door de recreatie en het natuurbehoud zijn vaak tegengesteld gericht. Een slagvaardig ruimtelijk beleid, dat met afweging van alle in het geding zijnde belangen toch niet tot verstarring leidt, is een dwingende eis in een maatschappij die zich snel ontwikkelt. In dit beleid van het Rijk, de provincie en de gemeente past ook een behoudende factor, met name voor de bossen en natuurterreinen die als zodanig onvervangbaar zijn en hun functie steeds sterker doen gevoelen. In het bijzonder moeten aaneengesloten bossen en natuurterreinen voor aantasting en verdwijnen worden behoed en voor het nageslacht bewaard. Hiertoe dient van het voornemen van de uitvoering van een werk melding te worden gemaakt in de zogenaamde meldingsgebieden, opdat de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in de gelegenheid kan worden gesteld bezwaar te maken tegen de uitvoering van het werk.

4. *Boswet*

In 1917 werd een noodboswet ingesteld om aan de drang tot rigoureuze vellingen als gevolg van oorlogsomstandigheden het hoofd te bieden. In 1922 kwam de Boschwet tot stand, welke in 1938 werd aangevuld met economische maatregelen op het gebied van de bodemproductie.

Van 1961 dateert de Boswet, die op verschillende gebieden de mogelijkheden van subsidiëring heeft verruimd. Het beginsel van deze wet is de instandhouding van bossen en andere houtopstanden en het door deze gevormde natuur- en landschapsschoon. Ook de lagere overheid heeft bevoegdheden om regels te stellen met betrekking tot de instandhouding van bossen en andere houtopstanden. Vele gemeenten kennen zogenaamde kapverordeningen, die zich ook uitstrekken tot gebieden waar de rijksoverheid geen zeggenschap ter zake heeft (bijvoorbeeld in bebouwde kommen).

De kosten ter bewaring van bossen en andere houtopstanden op grond van de Boswet hebben in de rijksbegroting voor 1966 een sterke verhoging ondergaan in verband met het feit, dat de bijdrage in de kosten van openstelling van bossen, eigendom van publiekrechtelijke lichamen, ook volgens de bepalingen van art. 11 van de Boswet zal worden geregeld.

De bebossing van woeste gronden door publiekrechtelijke lichamen en verenigingen en stichtingen van algemeen nut door middel van renteloos voorschot was reeds in 1907 mogelijk en werd nadien in de Boschwet van 1922 geregeld. Vele gemeenten — vooral in Noordbrabant — hebben van deze regeling geprofiteerd; er is ongeveer 17.000 ha gemeentebos, aangelegd met renteloos voorschot van de Staat. De mogelijkheid van het verlenen van kredieten voor de uitbreiding van de bosoppervlakte, thans ook bereikbaar voor particulieren, is in de Boswet inmiddels verruimd (artikel 10).

5. *Natuurschoonwet*

Deze wet van 1928 biedt de mogelijkheid van belastingvermindering met

het doel het behoud van natuurschoon te bevorderen (betreft successie-, vermogens-, inkomsten- en personele belasting). De Ministeries van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en van Financiën zijn met de uitvoering van deze wet belast. Indien een landgoed is gerangschikt onder de Natuurschoonwet rust op het goed de verplichting het gedurende een tijdvak van 25 jaren als zodanig in stand te houden en opgaand hout te vellen volgens de regels van normaal bosbeheer. Wordt een landgoed opengesteld voor het publiek, dan worden de belastingfaciliteiten groter dan indien het goed gesloten is.

Een oppervlakte van ongeveer 105.000 ha (waarvan 56.000 ha bos en 14.000 ha natuurterrein) is thans onder de Natuurschoonwet gerangschikt; hiervan is 84.000 ha opengesteld voor het publiek (waarvan 63.000 ha op kaarten).

6. Overige belastingfaciliteiten

De inkomsten uit een bosbedrijf, verkregen uit opbrengsten van hout (uitgezonderd hakhout), kunnen sedert 1926 worden vrijgesteld van inkomstenbelasting. De keerzijde van deze regeling is, dat verliezen uit bosbezit alsdan niet aftrekbaar zijn. Vrijstelling van omzetbelasting is mogelijk indien de bosexploitatie geen bosbedrijf betreft en de velling van hout uitsluitend de duurzaamheid van het bos of landgoed ten doel heeft. Tenslotte vindt verlaging van het registratierecht plaats bij oprichting van een landgoed-N.V., waardoor versnippering van een landgoed bij vererving kan worden voorkomen.

7. Bijdrageregeling openstelling bosbezit

Het Bosschap heeft in 1964 de regering verzocht een subsidie aan boscijgenaren te verstrekken als tegemoetkoming in de verhoogde kosten van beheer, toezicht e.d. als gevolg van toenemend bezoek door recreanten aan opengestelde bossen. In de Memorie van Antwoord op de Rijksbegroting 1966 heeft de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk bekend gemaakt, dat het in het voornemen ligt een jaarlijkse bijdrage per hectare op hun verzoek toe te kennen aan particuliere eigenaren van een beheerseenheid bos van ten minste 10 ha, dat van voldoende recreatieve betekenis is en dat in voldoende mate voor het publiek toegankelijk wordt gesteld. Hierbij zal het subsidie bedragen:

voor de eerste 50 ha	f 60 per ha per jaar
voor de volgende 50 ha	f 50 per ha per jaar
voor de volgende 100 ha	f 40 per ha per jaar
voor de volgende 300 ha	f 30 per ha per jaar
voor de resterende oppervlakte	f 20 per ha per jaar

De hoop wordt hierbij uitgesproken dat deze regeling er toe zal bijdragen, dat de particuliere boscijgenaren zich minder genoopt zullen zien om financiële redenen hun bezit af te stoten en dat daardoor versnippering van het bosbezit kan worden tegengegaan.

8. *Subsidie landschappelijke verzorging*

Hoewel niet van toepassing op bossen en natuurterreinen, is de subsidie-regeling in de kosten van aankleding, herstel en verbetering van het landschap ook een object van overheidszorg ten behoeve van de bouw van een goed landschap in Nederland. Bijdragen kunnen worden verleend in de aanleg van erfbeplantingen rond boerderijen, één- of meerrijige beplantingen langs wegen en op dijken, omzoming met groen van sportveldcomplexen, kampeerterreinen e.d. De subsidiëring van de landschappelijke verzorging in ruilverkavelingen staat hier los van en maakt deel uit van het structuurbeleid in de landbouw.